

Regional utvecklingMarianne Nilsson
Gunilla Evers
Dag Hallén
Eva Lingwall

2020-01-20

Vårt Dnr RUN/190716

Behovsinventering inför ansökan om medel för att utföra uppdraget om hållbar regional utveckling

Inledning

Att stärka hållbarhetsarbetet inom den regionala tillväxtpolitiken har de senaste åren varit en tydlig ambition från regeringens sida. Det har bland annat tagit sig uttryck genom tydliga skrivningar i En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 där det bl.a. framgår att Hållbarhetsdimensionerna – ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet – ska vara en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och ligga till grund för alla prioriteringar och i särskilda uppdrag. I höstbudgeten som presenterades 18 september framgår även ett nytt mål för den regionala tillväxtpolitiken Utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Även förordningar har fått förstärkta hållbarhetskrav. Exempelvis förordning (2017:583) för regional tillväxt där §4 uttrycker tydligt krav på integrering av hållbarhetsdimensionerna i det regionala tillväxtarbetet.

Tillväxtverket har fått regeringens uppdrag att stärka och utveckla arbetet med hållbarhet i det regionala tillväxtarbetet. För att få ett så tydligt och effektivt genomförande som möjligt kommer varje region att skriva en förändringslogik med fokus på vilken förflyttning som regionen vill uppnå.

Sammanfattning

Värmlandsstrategin, den regionala utvecklingsstrategin för Värmland 2014 - 2020, har visionen Värmland - ett skönare liv. Visionen är nu under bearbetning eftersom en ny strategi är under framtagande, men än så länge gäller ovanstående. Var vi än bor eller verkar i Värmland ska vi inkluderas – hela länet ska leva och bidra till utveckling och tillväxt. I nuläget befinner vi oss en bit ifrån visionen. Regionen utvecklas bra när det gäller näringsliv och akademi men brottas alltjämt med en könssegregerad arbetsmarknad som ger sig uttryck i både mansdominerade branscher inom specialiseringarna samt kvinnodominerade branscher kompetensbrister kommer att dominera framtida problemformuleringar samt en fortsatt urbanisering. Den urbana normen är en generellt rådande uppfattning i samhället där urbana och tätbebyggda miljöer betraktas som moderna och framåtblickande och därmed också som de mest önskvärda.

En nyckelfaktor för att åstadkomma en hållbar, smart och väl sammanhållen region är att arbeta med alla hållbarhetsperspektiv integrerat i dagliga regionala

utvecklingsarbetet. I Agenda 2030 pekas på just behovet av nya sätt att identifiera och ta sig an komplexa samhällsutmaningar. I agendan tas ett helhetsgrepp kring hållbar utveckling och man betonar att de tre olika perspektiven är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra.

Kritiska faktorer för detta är att våra styrdokument, handlingsplaner och verktyg inte är utvecklade för detta och att aktörer i regionen inklusive Region Värmlands egen organisation inte tillämpar arbetssättet fullt ut. Vi behöver arbeta med att förbättra folkhälsan, öka jämställdheten, minska klyftorna och ställa om till ett fossilfritt och klimatneutralt samhälle samtidigt med en stärkt ekonomi som möjliggör en ökad tillväxt och förbättrad välfärd.

Arbetet med ett nytt hållbarhetsuppdrag ska leda till att Region Värmland förbättrar och utvecklar nya metoder och verktyg för att integrera de hållbara dimensionerna i det dagliga regionala utvecklingsarbetet. Under projekttiden förväntas vi utveckla nya arbetssätt som både hjälper oss och andra aktörer att lättare hantera komplexa frågor runt hållbarhet men också gör Region Värmland till en bättre beställare av hållbar regional utveckling. De insatser som Region Värmland vill arbeta med kan beskrivas kortfattat enligt följande.

1. Analyser, kartläggningar kopplat till vilka normer som hindrar eller främjar en utveckling av Värmland som en hållbar, smart och sammanhållen region – normer kopplat till kön, land-stad, integration bl.a.
2. Utveckling av SKR:s satsning kring modellregion; bredda till att inkludera fler hållbarhetsperspektiv
3. Hållbarhetssäkring av företagsstöd, projektmedel och kommersiell service: utveckla det digitala verktyget.
4. Omsätta nationella kunskap och nätverk till arbetet med hållbar regional tillväxt i Värmland (möjliggöra mer aktivt deltagande i nätverk, utvecklingsprojekt mm kopplat till omställning och hållbarhet inom Reglab, Tillväxtverket och SKR bl.a.)

Bakgrund och fakta

Befolkning

Värmlands befolkningsutveckling är relativt stabil, men åldersfördelningen förväntas genomgå en del förändringar till år 2040. Antalet barn och ungdomar i åldrarna 0–19 samt antalet personer som är 65 år och äldre väntas öka medan den arbetsföra befolkningen (personer i åldrarna 20–64) väntas minska. Jämfört med riket är befolkningstillväxten lägre både bland personer i arbetsför ålder och bland äldre. Vidare kan det konstateras att befolkningsutvecklingen skiljer sig mycket inom länet, både vad gäller förändring i folkmängd och åldersstruktur. Omkring 76 procent av befolkningen i Värmlands län bor i tätorter (200 invånare eller fler) som i sin tur är spridda över ett ganska stort geografiskt område varav ca 34 % bor i Karlstad som är den ort som ökar mest sett till antal invånare. Över tid blir det allt fler värmlänningar som bor i tätorter. Det finns både möjligheter och utmaningar i städer såväl som på landsbygderna. På landsbygderna finns ett

vitalt näringsliv med höga produktionsvärden som för fortsatt framgång behöver ges goda förutsättningar att möta framtida marknader. En del av detta näringsliv utgår från platsbundna resurser som är viktiga för Sverige som helhet och väldigt viktiga för Värmlands utveckling. Bland annat är våra natur- och kulturmiljöresurser viktiga för att ta Värmland in i en biobaserad och fossilfri ekonomi och för att göra länet till en utvecklad besöksregion.

Företagande

Näringslivet i Värmland har haft en bra utveckling med god lönsamhet de senaste åren, om än något sämre än riksgenomsnittet. Hög kompetens inom skogs-, stål- och verkstadsindustri har länge präglat det värmländska näringslivet.

Den starka skogsnäringen i Värmland har också en stor betydelse för att byggbranschen har den i särklass starkaste utvecklingen i Värmland under 2013–2018. Skogen och Vänern, liksom starka traditioner inom kreativa och kulturella näringar har också drivit fram en besöksnäringensbransch som under den senaste tiden haft en stark tillväxt, både i antal nya företag och antal anställda liksom i förädlingsvärde.

Landsbygdens företagande och entreprenörskap är i snabb förändring, med nya utvecklingstendenser som kompletterar traditionella gröna näringar. Landsbygden i Värmland och övriga Sverige (liksom i många andra länder) genomgår sedan länge en strukturomvandling, där tjänstesektorn får allt större betydelse. Ett landsbygdssäkrat näringslivsarbete behöver därför både ta tillvara Värmlands betydelsefulla skogsbruks- och livsmedelsnäringar, men även slå an ett bredare perspektiv, såsom växande kulturella och kreativa näringar, energiproduktion, upplevelse- och naturturism för att nämna några.

Det är också viktigt att uppmärksamma att en allt större del av landsbygdens företag inte är alls är platsbundna verksamheter, utan tvärtom ett distansarbete som möjliggörs genom en ökad digital tillgänglighet. Idag arbetar cirka 880 000 svenskar som uppdragstagare med eget företag och trenden är växande. Värmlands attraktionskraft för det icke platsbundna företagandet bygger på att länet kan erbjuda goda livsvillkor (boende, kultur, service etc.) i kombination med bredband och annan infrastruktur. En viktig ansats är därför att arbeta för att knyta ihop stad och land i en smart region, dvs att med stöd av digitala system och digitalt förhållningssätt koppla ihop människor för att nyttja våra resurser smartare och hålla ihop regionen till en större arbetsmarknad. I ett framtida arbete kring smart region blir därför fler delar av kommunal verksamhet alltmer betydelsefulla för näringslivsutveckling och tillväxt.

Värmlands specialiseringar och de starka företag som verkar inom dessa näringar är mycket viktiga för länet. De har en hög lönsamhet, sysselsätter fortfarande många människor även om deras andel av de sysselsatta inom länet minskar. Men för att dessa företag ska kunna bibehålla en stark position på en internationell marknad är de beroende av en omgivande struktur där mindre företag har en betydande roll. Dessa fungerar som underleverantörer, distributörer och ombesörjer de företagsstödande tjänsterna inom bland annat ekonomi och

juridik. Mindre företag med färre anställda har också en viktig samhällsfunktion då variationen inom dessa innebär att arbetsmarknaden blir mindre känslig för ekonomiska variationer. Statiken visar också tydligt att det är de mindre, växande företagen som står för sysselsättningstillväxten i Värmlands län.

Klimat och miljö

Klimatförändringarna kommer att ha en inverkan på produktionssystemen, inom såväl jordbruk som skogsbruk, fiske och vattenbruk. En övergång till en optimal användning av förnybara biologiska resurser är nödvändig. I Europa 2020-strategin slogs det fast att bioekonomin är en nyckelfaktor för smart och miljövänlig tillväxt i Europa. Sett till den regionala ekonomin (BRP) har Värmland en ledande position inom bioekonomi i Sverige.

Jämställdhet

Den nuläges- och behovsanalys som tidigare har gjorts inför uppdraget jämställd regional tillväxt visade tydligt att tillväxten i Värmland inte är jämställd. Könspräglade normer och föreställningar om män och kvinnor påverkar fortfarande utbildnings- och yrkesval i lika stor utsträckning som förr. Värmlands län har den mest könssegregerade arbetsmarknaden i hela Sverige; kvinnor och män utbildar sig, arbetar och driver företag i olika branscher. De mest könssegregerade branscherna har stora problem med att fylla sina kompetensförsörjningsbehov, vilket inverkar negativt på den värmländska tillväxten. Nuläges- och behovsanalysen visade också att kvinnokodade branscher inte får tillgång till utvecklings- och forskningssatsningar i samma utsträckning som manskodade branscher.

Nuläges- och behovsanalysen visade även att utlandsfödda, särskilt kvinnor, har svårt att etablera sig i arbetslivet och att företag på landsbygden och i glesbygd har sämre förutsättningar för utveckling jämfört med företag i Karlstadsregionen. Detta påvisade vikten av ett intersektionellt perspektiv i jämställdhetsarbetet.

Normer och föreställningar om män och kvinnor identifierades som en gemensam bakomliggande faktor till flera skevheter och handlingsplanens första prioritering blev därför att påverka rådande föreställningar genom kommunikation om jämställdhet.

Under den tid som det hittillsvarande uppdraget har pågått har det värmländska arbetslivets problem med kompetensförsörjning accentuerats ytterligare. Kompetensbrist har nu identifierats som det största hotet mot fortsatt tillväxt och utveckling i länet. Det är fortsatt de mest könssegregerade branscherna/yrkena som har svårast att få tag i ny kompetens. Region Värmland ser därför att det är angeläget göra en särskild prioritering på jämställd kompetensförsörjning under 2020.

Sammanfattningsvis har Region Värmlands kunskapshöjande insatser inom jämställdhet fått stort genomslag både internt och externt. Enligt den externa utvärderingen (Sweco 2018) har Region Värmland genom sina samlade insatser lyckats etableras sig som inspiratör och kunskapsstöd inom jämställd och jämlik kommunikation:

”Swecos bedömning är att Region Värmland uppfattas som ett kunskapsstöd hos de aktörer som tagit del av projektets aktiviteter. /.../. Flera av aktörerna i nätverket/referensgruppen uppfattar Regionen som en central aktör som syns genom kampanjer som En riktig man, Schyst och Forum Jämställdhet och Gen(i)us-konferenserna. De menar att Regionen är den organisation man vänder sig till för kunskap om jämställdhet/jämställdhetsintegrering.”

Intersektionellt perspektiv

Det har tidigare gjorts utvärderingar kring Region Värmlands arbete med intersektionellt perspektiv inom jämställd regional tillväxt och en genomlysning av Region Värmlands projektmedel. Vi kommer att använda oss av de rekommendationer som vi har fått från SWECO och Oxfords research institute och vi har kunskap om hur vi skall utveckla arbetet framåt.

Region Värmland har tidigare genomfört, och fortsätter genomföra, flera satsningar kring kommunikation, jämställdhet och jämlikhet och i dessa är det intersektionella perspektivet alltid med. Tex i val av personer som porträtteras i handböckerna Schyst, Schyst företagsrådgivning, Schyst idrott och maskulinitetssatsningen En riktig man. Det intersektionella perspektivet har förutom kön, ålder och ursprung även handlat om ifrån vilka områden och branscher som exemplen är hämtade ifrån och geografiskt läge. Det arbetet kommer givetvis fortsätta med samma intersektionella ansats inom uppdraget om hållbarhet i det regionala tillväxtarbetet.

Ett område som workshoppen med aktörerna pekade ut som särskilt viktigt är integration.

Det är ytterst viktigt att invånare med utländsk bakgrund kommer in på arbetsmarknaden och en särskilt utsatt grupp som har svårt för att nå dit är kvinnor, men också några män, som lever under hedersrelaterat våld- och förtryck. Att på grund av våld och förtryck inte ges möjlighet till utbildning till exempel är inte enbart ett problem för den enskilda individen som inte ekonomiskt kan försörja sig själv, leva självständigt och oberoende. Det är även ett samhälleligt problem när många människor inte kan bidra till utveckling och tillväxt.

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS)

Värmlandsstrategin är vårt verktyg för att skapa det Värmland vi vill ha och behöver i många år framöver. Den ger en bild över länets tillgångar, möjligheter och utmaningar och lyfter prioriterade områden att kraftsamla kring. Vid förhandlingar med regeringen, statliga myndigheter och EU fungerar den som ett underlag för hur medel och satsningar ska fördelas. Strategin pekar ut fyra prioriterade områden; Livskvalitet för alla, Fler och starkare företag, Höjd kompetens på alla nivåer och Bättre kommunikationer. Dessa har alla kopplingar till varandra och till hållbarhet. (I samband med pågående process att ta fram en ny regional utvecklingsstrategi kommer prioriteringarna ses över men kommer sannolikt beröra samma områden. Värmlandsstrategin präglas av de sociala, miljömässiga och ekonomiska hållbarhetsdimensionerna samt regionalt ledarskap, internationalisering och regional samplanering. De här perspektiven ska genomsyra arbetet med att genomföra Värmlandsstrategin så att nuvarande och

kommande generationer kan erbjudas sunda sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden. De tre hållbarhetsdimensionernas betydelse för Värmlands utveckling kan kort beskrivas så här:

- Den sociala dimensionen handlar om att vi gemensamt måste arbeta mot diskriminering och därigenom öka den sociala sammanhållningen och allas delaktighet och inflytande över samhällsutvecklingen.
- Den miljömässiga dimensionen handlar om att öka vår gemensamma kunskap om och förståelse av hur vi påverkar ekosystemets villkor och i förlängningen hanterar klimat- och energiutmaningen.
- Den ekonomiska dimensionen tar fasta på vikten av att vi måste arbeta för förnyelse inom alla områden i strategin, särskilt mot bakgrund av att utvecklingen sker allt snabbare i vår omvärld. Värmlands framtida konkurrenskraft och kapacitet att kunna möta samhällsutmaningar kommer att avgöras av vår förmåga till förnyelse och innovation.

Så här ser vi på Värmlandsstrategin och på arbetet med att förverkliga den:

Den sociala hållbarheten är vårt mål. Det ekonomiska perspektivet är medlet eller tillvägagångssättet. Exempelvis leder ökad tillväxt till större skatteintäkter som i sin tur stärker välfärden och sist men inte minst oss människor. Den miljömässiga hållbarheten är ramen som vi måste förhålla oss till. Planetens resurser är inte oändliga.

[Regionen och länets storlek inklusive tillgång till andra regionala 1:1 medel.](#)

Vårt totala anslag 1:1 per år är 70 870 000 kronor. 44 760 000 kronor är fördelat till projektmedel och 26 110 000 kronor till företagsstöd. Denna fördelning tillsätts av regionala utvecklingsnämnden varje år och det är så fördelningen sett ut enligt den gamla organisationen när Region Värmland hade projektmedel och Länsstyrelsen hade företagsstöd.

[Behovsinventering och workshop](#)

Inom det nya uppdraget från Tillväxtverket om hållbarhet inom det regionala tillväxtuppdraget arrangerades en workshop den 20 november. Workshopen var en del i att ta fram denna behovsanalys för Värmland och ta fram prioriterade områden för vidare insatser. Det samlande resultatet från workshopen är att det finns ett stort behov av att utveckla arbetet med integration och mångfald inom samtliga utpekade målområden. Det finns också ett stort behov av att bli bättre på att beakta stad- och landsperspektivet, som å ena sidan ses som en målkonflikt i sig självt, men som å andra sidan ses som synergi för att uppnå målsättningar om att hela Värmland ska ses som en attraktiv och tillgänglig plats att bo och arbeta på. I samtliga målområden pekas "stad och land" perspektiv ut som ett rött eller svagt område där stora insatser behövs för att skapa större hållbarhet. Om detta målområde istället benämns "Hållbar smart, sammanhållen region" rymmer en stor del av behoven inom flera hållbarhetsperspektiv.

Med en hållbar, smart, sammanhållen region menar vi att med stöd av digitala system och digitalt förhållningssätt koppla ihop människor för att nyttja våra resurser smartare och hålla ihop regionen till en större arbetsmarknad. I ett framtida arbete kring smart region blir därför fler delar av kommunal verksamhet alltmer betydelsefulla för regional näringslivsutveckling och tillväxt.

Vi som bor och verkar i Värmland ska inkluderas i utvecklingen – hela länet ska leva och bidra till utveckling och tillväxt. Därför är det viktigt att alla kommuner ska kunna erbjuda välfärdstjänster, grundläggande service och intressanta jobb. Det handlar också om en välfungerande infrastruktur, både när det kommer till gång-, cykel-, bilvägar och kollektivtrafik och snabb bredbandsuppkoppling. Vi behöver också titta på de resurser som redan finns på en plats och utgå från dessa.

Land och stad är alla en del av samma samhällsväv och det komplexa samspel som finns där emellan kräver god tillgänglighet, samordning av samhällsservice, kontinuerlig samverkan mellan olika aktörer och nya samarbetsformer. Det är nödvändigt för att hela Värmland ska leva och må bra.

Sammantaget ser vi ett stort behov att tydligare identifiera och få en samsyn kring vad "Land o stad" innebär. Om vi använder "hållbar, smart och sammanhållen region" som en vision för detta arbete, skulle det kunna vara ett uttryck för just en integrerad syn på de olika hållbarhetsbegreppen. Här ryms olika dimensioner av både social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet på samma arena. Vilka faktorer som är de viktigaste för att uppnå visionen är dock bristfälligt utredda och här kan det finnas betydliga skillnader mellan olika grupper i samhället. Om det är möjligt att identifiera ett antal åtgärder som behövs för att uppnå visionen är det också slutligen en utmaning att ta reda på vad kostnaden blir för att genomföra dessa och vem som skall betala.

Under framtagandet av den nya Värmlandsstrategin, i dialog med många människor, har vikten av gemensamma utgångspunkter för länets utveckling blivit tydligare. Det behöver finnas en röd tråd genom övergripande strategier och underliggande handlingsplaner och många lyfter just hållbarhet.

Ett verktyg som skall förena och integrera samtliga hållbarhetsperspektiv i alla beslutsprocesser behöver därmed tas fram och en process för detta är påbörjad. Detta kan på ett tydligt sätt binda ihop betydelsen av att samorientera perspektiven och se potentialen och styrkan i att fatta beslut som på lång sikt skapar en mer hållbar, smart och sammanhållen region.

Utmaningarna och problemformuleringarna återkommer i många andra regioner. Ett behov finns därmed att ta del av andras erfarenheter och hitta nycklar till nya lösningar. Att delta i olika nationella nätverk ser vi därför som den viktiga del av arbetet.

Kritiska faktorer

En nyckelfaktor för att åstadkomma en hållbar, smart och väl sammanhållen region är att arbeta med alla hållbarhetsperspektiv parallellt i det dagliga regionala utvecklingsarbetet. Agenda 2030 ska vara en övergripande planeringsförutsättning för Region Värmland framöver. I Agenda 2030 pekas just på behovet av nya sätt att identifiera och ta sig an komplexa samhällsutmaningar. Det ska tas ett helhetsgrepp kring hållbar utveckling och man betonar att de tre olika perspektiven är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra.

Kritiska faktorer för detta är att våra styrdokument, handlingsplaner och verktyg inte är utvecklade för att hantera detta ännu. Aktörer i regionen inklusive Region Värmlands egen organisation tillämpar ännu inte arbetssättet fullt ut. Vi behöver arbeta med att förbättra folkhälsan, öka jämlikheten, minska klyftorna och ställa om till ett fossilfritt och klimatneutralt samhälle samtidigt som en starkt ekonomi möjliggör en ökad tillväxt och förbättrad välfärd.

Den utmaning Tillväxtverket vill fokusera på är *ökad regional kapacitet att arbeta med hållbarhet som en helhet i det regionala tillväxtarbetet*. Det innebär att centralt för arbetet är samtliga tre hållbarhetsdimensioner och hur de samverkar. Betydande i uppdraget är att arbeta med *omställning* för hållbarhet där det ska lämnas utrymme för att testa nya metoder och arbetssätt. Vilken förändring är det som ska ske och vad behöver göras för att ta regionen dit?

Hållbarhetsuppdraget som Regionen nu fått att verkställa ska därför leda till att Region Värmland förbättrar och utvecklar nya metoder och verktyg för att integrera de hållbara dimensionerna i det dagliga regionala utvecklingsarbetet. Under projektiden förväntas vi utveckla nya arbetssätt som både hjälper oss och andra aktörer att lättare hantera komplexa frågor runt hållbarhet men också gör Region Värmland till en bättre beställare av hållbar regional utveckling.

Insatser

1. Hållbar, smart och sammanhållen region

Bilden av staden som en plats med goda livsvillkor, utbildnings- och arbetsmöjligheter förstärker den urbana normen. Det gör att städerna stärker sin roll som regionala ekonomiska motorer. Men det är i samverkan med landsbygdsområden som tillväxten kan säkras. Det beror på att olika platser har olika egenskaper, möjligheter och utmaningar och kan komplettera och stärka varandra. Tillsammans kan de möta invånarnas behov, locka till sig nya och skapa långsiktigt attraktiva livsmiljöer.

I det egenidentifierade insatsområdet för en hållbar, smart och sammanhållen region vill vi anta utmaningen att peka ut faktorer som är viktiga för att människor från olika grupper i Värmland skall få större möjligheter att fortsätta få acceptabla levnadsvillkor, utbildnings- och arbetsmöjligheter i större delen av regionen. Vi vill undersöka vilka nya samverkansformer som kan behövas mellan olika delar av länet för att ta vara på den utvecklingskraft som finns i att låta människor skapa egna attraktiva livsmiljöer och vi vill medverka till att utveckla nya arbetssätt och

metoder för att på allvar integrera samtliga hållbarhetsaspekter i utvecklingsarbetet.

Normer

Den urbana normen är en generellt rådande uppfattning i samhället där urbana och tätbebyggda miljöer betraktas som moderna och framåtblickande och därmed också som de mest önskvärda. Det innebär i det här avseendet att landsbygderna istället uppfattas som "avvikande från det urbana livet", som outvecklade och obildade. Staden blir således en plats för utveckling medan landsbygden gestaltas som problembärare. Det finns undersökningar som placerar Värmland i nämnda kategori. Att samhället präglas av en urban norm, eller maktordning, där vissa positioner vidmakthålls på bekostnad av andra får därmed också genomslag inte enbart på vår uppfattning utan kan även ha inverkan på hur prioriteringar, satsningar och investeringar görs inom både offentlig och privat sektor (Rönblom 2014). Forskning pekar också på att denna uppfattning är gängse och att den lever vidare i rådande planeringsparadigm (Forsberg 2013). Normer är således knutna till maktskillnad och privilegier och många av de normer som vi blir uppfostrade med, eller till att följa, blir självklara för oss, det vill säga att de internaliseras. Normer som ofta lyfts som styrande för hur samhällsutvecklingen har sett ut de senaste åren är exempelvis vad som uppfattas som manligt respektive kvinnligt, hur normen för en kärnfamilj ser ut, bilen som statusmarkör eller vad som kan anses räknas som fin- eller fulkultur. Detta är dock något vi har fått lära oss och normer innebär inte att alla inom ett samhälle, en grupp eller en generation följer dem eller är överens om dem. så påverkar också bilden av landsbygden och vissa orter individers känsla av vad som förväntas av dem.

Mot bakgrund av detta kommer vi samverka med nedanstående aktörer och deras insatser:

- I samarbete med Karlstad Universitet och centrum för forskning och hållbar samhällsförändring vill vi genomföra en nulägesanalys och behovsanalys i syfte att kartlägga olika strukturer och normer. Kopplat till uppdraget inom regionala serviceplaner och kommersiell service finns även där behov att kartlägga olika perspektiv som kopplar till bättre balans mellan land och stad i Värmland.
- Vi kommer också samverka med Rise Research Institutes of Sweden kring jämställdhet och normkritiska perspektiv. Detta ingår inom deras tjänsteområde systeminnovation/systemomställning. Här pågår det redan projekt som handlar om tex. Innovationsplattformarna för hållbara attraktiva städer m.m.
- Sista året av uppdraget vill vi göra en testnod av ett geografiskt område i Värmland där vi önskar testa resultatet från analyser och kartläggningar i syfte att åstadkomma nya intersektionella perspektiv för land och stad med ökad hållbar tillväxt som mätbar effekt. Dialog kring detta pågår redan med några av de värmländska kommunerna.

Kommunikation

För att förändra förhållningssätt och få människor att göra nya och annorlunda val behövs medveten kommunikation. Vi har valt att sätta människan i centrum och rikta kommunikationsinsatserna till de platser där människor befinner sig. Vi bär alla på föreställningar, normer och värderingar som vi tar med oss från ett sammanhang till ett annat. Därför har vi ibland riktat insatser mot till exempel idrottsrörelsen, där väldigt många personer befinner sig, och vet att effekterna spillar över till andra platser som hem, skola, näringsliv, relationer och så vidare. Genom framtagandet av Schyst kommunikation antog vi förhållningssättet att inte skam- och skuldbelägga, inte uttrycka oss för byråkratiskt eller akademiskt, utan i stället på ett pedagogiskt och inkluderande vis få människor att känna sig trygga i frågor kring jämställdhet och jämlikhet så alla kan hitta sin roll i arbetet. Det har gett oss många budbärare och en välvillig inställning till jämställdhetsområdet. Samma lyckosamma förhållningssätt kommer användas inom hela hållbarhetsområdet.

Det behövs även platser för medvetandehöjning, inspiration, nätverksbyggande och bra exempel. Konferensen gen(i)us är en sådan, den har arrangerats årligen sedan 2012 och ökat i antal deltagare från 50 till 730. Detta visar också på intresseökningen i regionen.

Både politiker, chefer och tjänstepersoner förstår värdet av att och hur kommunikation är viktigt för allt förändringsarbete vilket gör det självklart för oss att inkludera kommunikationsinsatser i alla våra insatsområden samt som en egen aktivitet. Därför vill vi:

- Genomföra kunskapshöjande insatser, utbildningar och konferenser
- Vidareutveckla redan pågående kommunikationsinsatser kring normer och värderingar samt ta fram nytt material som svarar upp till flera av hållbarhetsaspekterna och med ett intersektionellt perspektiv.

Insatsen kommer att koppla till följande globala mål i Agenda 2030

2. Utveckling av SKR:s satsning kring modellregion

I satsningen Modellkommuner och Modellregioner jämställdhetsintegrerar deltagarna sin styrning och ledning genom att systematiskt jämföra arbetssätt med varandra. Satsningen bygger på ett koncept för ömsesidigt lärande och utbyte av erfarenheter (benchmarking) som pågår under drygt ett års tid. Deltagande organisationer arbetar två eller tre tillsammans och får stöd av en kommun som tidigare genomgått konceptet, en mentor. Konceptet omfattar gemensam uppstart, en avslutande resultatkonferens och tre benchmarkingträffar. Modellkommuner och Modellregioner drivs med stöd från regeringen. Syftet med satsningen är att säkerställa jämställda välfärdstjänster för olika grupper av kvinnor och män, flickor och pojkar. Deltagarna följer en modell för benchmarking i åtta steg, som SKR har utvecklat tillsammans med tidigare deltagare. Modellen beskriver de olika stegen och innehåller mallar, checklistor och annat material som underlättar ett systematiskt arbete.

Eftersom det har visat sig att det inte gick att helt kopiera modellkommunkonceptet till arbetet med modellregioner, har arbetet under 2019 tagit extra tid att hitta en bra form. Därför har samtliga deltagande sex regioner önskat ett år till för att komma ännu längre och lägga till teman som är viktiga. Dessa är ekonomi, analys och kommunikation. SKR har hörsammat denna önskan och planering pågår nu för år 2 som genomförs under 2020. I projektet om modellregion ingår det att vara mentor för en ny region, detta skulle i så fall vara möjligt 2021 och genom det ges möjlighet att sprida goda erfarenheter och metoder vidare i landet.

I den här insatsen vill vi undersöka förutsättningarna att bredda perspektiven gentemot ytterligare hållbarhetsperspektiv tillsammans med Region Gotland, Region Västerbotten och eventuellt även andra regioner inom modellregionskonceptet.

Det förväntade resultatet är:

- Konkreta förbättringar i verksamhetens system för styrning och ledning
- Metodutveckla benchmarkingskonceptet för att inkludera fler tvärssektoriella perspektiv i styrning och ledning och i arbetet med Agenda 2030
- Som mentorer sprida den nya metoden till andra regioner

Insatsen kommer att koppla till följande globala mål i Agenda 2030

3. Hållbarhetssäkring av företagsstöd, projektmedel och kommersiell service inklusive sammanhållningspolitiken

Jämställdhetsanalys av projektmedel och företagsstöd

Denna insats ska vidareutveckla, testa och utvärdera ett interaktivt digitalt verktyg som säkerställer att aktörernas projekt/-ansökningar synliggör och bemöter begränsande strukturer och normer inom sitt projektområde/bransch. Verktöget innehåller reflektionssnurror som på ett systematiskt sätt integrerar perspektivet intersektionell jämställdhet och landsbygdssäkring i projektutvecklingen. Landsbygdssäkring är en metod för att främja den regionala jämlikheten med målsättningen en hållbar utveckling.

”Hela Värmland” är ett verktyg för ett digitaliserat hållbarhetsstöd kopplat till Agenda 2030. Verktöget vill vi bygga ut och få med fler dimensioner än de ursprungliga som är jämställdhet och landsbygd, samt lägga till företagsstöd och kommersiell service.

Verktöget hjälper aktörerna att identifiera problem och hitta lösningar relaterade till jämställdhet och jämlikhet på tre nivåer; individ, verksamhet och struktur. Många projekt skapar förändring på individ- och verksamhetsnivå, men har svårt att nå längre än så. Det här upplägget hjälper aktörerna att påverka även strukturella utmaningar och hinder kopplat till jämställdhet och jämlikhet. Som stöd vid varje nivå finns det exempel och verktyg för reflektion kring utmaningarna.

Verktöget stödjer aktörerna att utforma projektmål och delmål som innehåller ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Verktöget leder till att projektaktiviteterna utformas med ett transformativt anslag, dvs. med fokus på faktisk förändring av de begränsande strukturer och normer som har identifierats.

En implementering av verktöget Hela Värmland som obligatoriskt moment inför ansökningar om regionalt stöd innebär en systeminnovation inom området regional tillväxt, med stor potential att bidra till mer jämställd och jämlik regional utveckling.

Enligt Region Värmlands omvärldsbevakning (förfrågningar hos regioner, TVV, SKR, näringsdepartementet, Länsstyrelsen, Värmlands kommuner) finns visserligen kunskapshöjande stöddokument, men inget digitalt eller interaktivt stöd.

De signifikanta mervärden som nu tillförs är:

- **Interaktivitet**; ökar kunskap och insikt kopplat till aktuellt projektområde och bransch
- **"Nudging"**; puffar mot bättre val utan att begränsa aktörernas handlingsfrihet. Det blir "lätt att göra rätt".
- **Transformativt arbetssätt**; skapar dokumentation som påverkar sättet att formulera projektmål, delmål, aktiviteter (som inkluderar jämställdhet och jämlikhet) och som följer projektet genom ansökan-beslut-projektgenomförande.
- **Inkludering av geografi som diskrimineringsgrund**; verktyget innehåller processer för landsbygdsäkring.

I den här aktiviteten så skall man även göra en breddning av verktyget

Aktiviteten innebär att ta fram en prototyp för breddning av verktyget till utveckling av fler moduler kopplat till målen i Agenda 2030. Spridning och kunskapsdelning på nationell nivå sker via SKR-samarbetet och genom löpande avstämningar med Tillväxtverket. På regional nivå sprids information genom Compare och CGF/Karlstads universitet och Region Värmland för breddning av verktyget (utveckling av fler moduler kopplat till målen i Agenda 2030)

Sveriges kommuner och regioner, SKR, deltar som samarbetspartner och som viktig plattform för spridning till andra behovsägare i Sverige. Behovsägare är kommunalt, regionalt och nationellt tillväxtansvariga, som i likhet med Region Värmland behöver få in mer jämställda och jämlika utvecklingsprojekt som ger större nytta för regional tillväxt.

Kopplingen mellan projektet och SKR sker genom initiativet Modellregion, som är ett bench marking-system som utvecklar och delar framgångsrikt jämställdhetsarbete mellan kommuner och regioner. Region Värmland deltar i samarbetet med sin utveckling av verktyget Hela Värmland. Kunskapsutbytet inom Modellregioner har visst fokus på utformning verktygets interna gränssnitt (mot behovsägaren), men utgör även plattform för nationell spridning.

Tidigare finansiering

Prototypen har till vissa delar finansierats genom regeringsuppdraget Jämställd regional tillväxt samt också beviljats medel från Vinnovas utlysning "innovationer för ökad jämställdhet och jämlikhet - Innovationsprojekt". För att vidare utveckla prototypen till ett färdigt digitalt verktyg.

Insatsen kommer att koppla till följande globala mål i Agenda 2030**4. Övergripande omställningsarbete med stöd av bla Reglab**

Som medlemmar av Reglab har vi även varit Reglab-partner vilket ökat regionens inblick i gemensamma utvecklingsprojekt där vi tagit del av specialistkunskap, gjort fördjupade analyser, deltagit i nätverk och omvärldspaning m.m. Reglab är ett oerhört värdefullt forum för kunskapsöverföring och inspiration. Vi kommer nu att få möjligheten att koppla samman resultat från dessa nätverk för att kunna påbörja omställningsarbetet ur ett helhetsperspektiv.

Inom ramen för uppdraget kommer vi att:

- Delta i Reglab och Tillväxtverkets hållbarhetsnätverk
- Regionen har deltagit i Reglabs lärprojekt Rurban region och Region 2050/Masterclass 2050 framsyn och kommer fortsatt delta i seminarier/nätverk kopplade till dessa områden.
- Fortsätta arbetet med BRP+
- Delta i SKR:s arbete med att utveckla indikatorer i Kolada kopplat till regional tillväxt och utveckling
- Delta i arbetet med Regionala serviceplanen och statistikverktyget Pipos

Insatsen kommer att koppla till följande globala mål i Agenda 2030

Börläge

Mål med uppdraget

Att öka kapaciteten och genomförbarheten gällande de hållbara dimensionerna i det regionala utvecklingsarbetet hos länets aktörer, samarbetspartner och vår egen organisation.

Effekter på kort sikt

Uppdraget ska leda till att Region Värmland förbättrar och utvecklar nya metoder och verktyg för att integrera de hållbara dimensionerna i det dagliga regionala utvecklingsarbetet. Under projekttiden förväntas vi utveckla nya arbetsätt som både hjälper oss och andra att lättare hantera komplexa frågor runt hållbarhet men också gör Region Värmland till en bättre beställare av hållbar regional utveckling.

Effekter på längre sikt

På lång sikt vill vi sträva efter att Värmland ska vara en hållbar, attraktiv och sammanhållen region där människor vill bo och utvecklas och där företag vill expandera och etablera sig i enlighet med den regionala utvecklingsstrategi som nu tas fram. Effekterna av att vi nu arbetar mer fokuserat på att lyfta alla hållbarhetsperspektiv och att träna utvecklingssystemet i att från start integrera samtliga aspekter förväntas bli en starkare och mer hållbar utveckling för Värmland.

Resultaten av uppdraget förväntas också ge bra underlag till revideringar av vår regionala utvecklingsstrategi, skapa en bättre plattform för varumärket Värmland samt en djupare bas och underlag för fler starka utvecklingsinsatser.

Region Värmlands ambition och handlingskraft

Genom att arbeta för att nå effektmålen trygga och nöjda invånare, ett attraktivt och hållbart Värmland, god och jämlik hälsa samt en hållbar organisation styr Region Värmland mot visionen – **livskvalitet i världsklass**.

I Region Värmlands värdegrund används ledorden, för alla i Värmland, tillsammans, framåt, vi bryr oss och kvalitet. För att uppnå detta tar vi ett samordnat grepp om jämställdhets- och jämlikhetsfrågor ur såväl ett arbetsgivar-, verksamhets- och invånarperspektiv med utgångspunkten att **“leva som vi lär”**.

Genomförandekapacitet

Region Värmland har arbetat kontinuerligt och med särskilda resurser för jämställd regional tillväxt sedan lång tid, t ex genom projekten Främja kvinnors företagande 2009–2014, Regionalt resurscentra för kvinnor 2011–2013, regionalt resurscentra för kvinnor 2013–2015, regionalt projekt Jämställd regional tillväxt 2015–2019 och regeringsuppdraget Jämställd regional tillväxt 2016–2018.

Region Värmland har löpande avsatt egna medel både för att säkerställa jämställdhetskompetens, aktiviteter och insatser. För perioden 2015–2019 har regionstyrelsen beviljat Region Värmlands egna projekt Jämställd regional tillväxt 3,6 miljoner kronor. Beslutet ligger inom det prioriterade området Livskvalitet för alla, som är ett av fyra prioriterade områden i [Värmlandsstrategin](#).

Region Värmlands ledning driver på, står bakom och efterfrågar satsningar på jämställdhetsintegrering av det regionala tillväxtarbetet och har som ambition att vara bland de ledande regionala aktörerna nationellt. Sedan den 1 juni 2018 är Jämställd regional tillväxt ett eget strategiområde, med syfte att bidra till att öka jämställdheten i Värmland kopplat till Värmlandsstrategin och andra relevanta strategier. Strategiområden är likställt med andra strategiområden på avdelningen för regional tillväxt om infrastruktur, näringsliv, energi och klimat, forskning och innovation, kompetensförsörjning, internationellt arbete, samt beredning och analys.

Region Värmland har också skrivit på en miljööverenskommelse i samverkan med Länsstyrelsen och kommunerna i Värmland för- ett hållbart Värmland. För arbetet med miljööverenskommelserna finns fem fokusområden: Hälsa och livsstil, hållbart brukande av skogs- och odlingslandskap, hållbar vattenförvaltning, hållbar samhällsplanering och minskad klimatpåverkan med koppling till de nationella miljömålen och dess uppföljning på regional nivå.

Region Värmland har framgångsrikt under flera år arbetat med olika attitydpåverkande insatser. Att identifiera vilka normer och värderingar som råder är ett första steg till att förändra ett oönskat läge till ett bättre. Region Värmland har valt att använda flera olika arenor för att nå människor med budskap om jämställdhet och jämlikhet för att människor rör sig mellan olika platser och tar med sig normer och värderingar där emellan, tex arbetsplatsen, hemmet, skolan, idrottsföreningen, relationer osv. Därför har kommunikation varit en nyckelfaktor för hur vi lyckats förändra attityder till jämställdhet inom olika branscher och sammanhang. Materialet Schyst kommunikation har blivit en succé, det har tryckts och spridits i 32 000 exemplar och fått efterföljare med mer specifik inriktning som Schyst idrott, Schyst företagsrådgivning och Schyst bibliotek. Ett annat framgångsrikt material och kampanj är En riktig man, som synar destruktiva mansnormer och erbjuder stöd för samtal män

För att skapa större möjligheter för de värmländska kommunerna och tidigare landstinget att ta plats på arenan inom EU har Region Värmland ett representationskontor i Bryssel som startades vid årsskiftet 2014–2015. Kontoret bevakar EU:s politik och tar tillvara Region Värmlands intressen i aktuella frågor. Kontoret arbetar även med strategisk projektutveckling kring EU:s sektors program. All Region Värmlands verksamhet genomförs med hänsyn till de internationella frågorna. Internationellt samarbete är – liksom lokalt, regionalt och nationellt arbete – en förutsättning för att kunna göra verklighet av det långsiktiga, övergripande målet om en hållbar tillväxt i Värmland.

För att få en effektiv användning av offentliga investeringar i forskning har EU-kommissionen etablerat det innovationspolitiska konceptet smart specialisering, benämnt S3 (smart specialisation strategies). Syftet med smart specialisering är att regionalpolitik ska bidra till smart, hållbar och inkluderande tillväxt i hela Europa. Det är ett sätt är att samlas kring de samhällsutmaningar som identifierats, där det krävs helt nya strukturer och arbetssätt för att åstadkomma en hållbar förändring. I Värmland är det Region Värmland som ansvarar för att leda RIS3-processen. Detta ska ske i samklang med Europa 2020, den nationella innovationsstrategin, regeringens forsknings- och innovationsproposition, den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020, samt på regional nivå Värmlandsstrategin.

Värmlands utpekade specialiseringar

- Skogsbaserad bioekonomi
- Digitalisering av välfärdstjänster
- Avancerad tillverkning och komplexa system
- Naturen, kulturen och platsens digitaliserade upplevelser
- Systemlösningar med solel

Region Värmland vill gärna peka på att de utvecklingsinsatser som har prioriterats med hjälp av Smart Specialiseringsstrategin nu börjar bära frukt. Genom att arbeta metodiskt ser vi redan tydliga resultat genom olika projektinsatser för att tex stödja företag som satsar inom bioekonomi såsom förpackningsindustrin och industriellt träbyggande men också fossilfria barriärer, solenergi, Clean Tech och annan miljödriven tillväxt. Stora investeringar som både leder till en ökad konkurrenskraft, lägre klimatpåverkan och högre tillväxt. Det finns också stora möjligheter till fortsatta investeringar inom tex framställning av biodrivmedel.

En övergripande målsättning i regionen är att bioekonomin ska uppnå större kritisk massa för marknader och produktion, att inköpare och konsumenter gör mer klimatrelaterade köp. Bioekonomin bidrar starkt till att skapa möjlighet att gå från fossilberoende till biobaserad ekonomi med effektivare resursanvändning i samhället, lägre klimatgasutsläpp, kolsänkor och fossilfria transporter före 2030. Sett till den regionala ekonomin (BRP) har Värmland en hög andel bioekonomi. Trots att värdet inom bioekonomin i Värmland har ökat med 18,3% mellan åren 2008 och 2016 har det totala klimatutsläppet minskat med 21,7 % under samma period. Värdet av skog har också stor potential att öka och implementeras inom nya innovationer. Värmland har gjort stora ekonomiska och arbetsmässiga satsningar inom området för bioekonomi de senaste åren och intar därför en topplacering i riket med ett mycket bra utgångsläge inför framtida utmaningar. Några utmaningar vi ser är att öka jämställdheten, idag arbetar bara ca 23 procent kvinnor inom sektorn. En annan är att sysselsättningsgraden inom sektorn sjunker i länet, liksom i riket, med anledning av effektiviseringar. Det är därför strategiskt viktigt att arbeta med attraktionskraften i näringslivet för att säkra tillgången på framtida arbetskraft och kompetens.

Ledarskapskapacitet

Inför regionbildningen 2019 bildades ett nätverk med personer från kommunalförbundet Region Värmland och Landstinget i Värmland med koppling till jämställdhet- och jämlikhetsarbete. Syftet med nätverket var att lära känna varandra och varandras verksamheter inför och under sammanslagningen för att samordna och förstärka arbetet framöver. Nätverket har ombildats till en permanent utvecklingsgrupp och har ett tydligt uppdrag med mandat och tydlig koppling till regionledningen. Utvecklingsgruppen ska ta fram en plan som beskriver organisationens strategiska arbete med jämställdhet och jämlikhet för starkare styrning mot visionen livskvalitet i världsklass och de övergripande målen enligt regionplanen, samt bidra i det regionala utvecklingsuppdraget och i Region Värmlands hållbarhetsarbete.

För att få genomslag i hela Region Värmlands organisation kommer utvecklingsgruppen att bestå av deltagare som har förankring i organisationen inom:

- Regional utveckling
- Hälso- och sjukvård inklusive folktandvården
- Kollektivtrafik
- Fastigheter, service och IT
- Regionledningskontorets avdelningar

Region Värmland och Länsstyrelsen i Värmland har på operativ chefsnivå regelbundet samverkansmöten kring våra respektive regionala utvecklingsuppdrag där hållbarhetsperspektivet allt mer blivit en del av dagordningen.

I arbetet med att ta fram den nya regionala utvecklingsstrategin får vi många signaler om att många aktörer står bakom ett ökat fokus på att integrera hållbarhet i sitt utvecklingsarbete. I slutet av förra året tog Region Värmland fram en handlingsplan för hur vi ska implementera Agenda 2030, det är sedan tidigare bestämt att de globala målen ska ligga till grund för all vår planering.

En hållbarhetsstrateg som har kompetens och erfarenhet av att hålla ihop och utveckla hållbarhetsarbetet skall rekryteras till Region Värmland. Därtill kommer en utvecklingsledare tillsättas med ansvar för hållbarhetsområdet. Vi kommer också att ha en referensgrupp med representation från hela organisationen som blir nyttig i arbetet med att omsätta hållbarhetsarbetet i dagligt arbete. Allt det här kommer att dra igång under våren. Det riktiga startskottet blir workshops som kommer att göras inom våra verksamheter i syfte att kartlägga hur vi jobbar och fortsatt kan jobba med hållbarhet på alla nivåer i organisationen.

Att bli en hållbar organisation är en transformation på samma sätt som till exempel digitaliseringen inom vården. Det handlar om att utveckla smarta arbetsätt men också om att tillvarata resurser som redan finns. Det är viktigt att komma ihåg att vi redan i dag gör mycket som faller inom ramen för hållbarhet.